

ГУМАНИТАР ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШИ ТАЛАБАЛАРИ УЧУН ХОРИЖИЙ ТИЛ БЎЙИЧА КАСБГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМАНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Muxammedova F.R

GulDU Tibbiyot fakulteti katta o'qituvchisi
farogatmuhammedova@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада гуманитар таълим йўналишидаги талабалар учун хорижий тиллар бўйича касбга йўналтирилган ўқув қўлланмани ишлаб чиқиш технологияси кўриб чиқилади. Касбий йўналишида хорижий тилларни ўрганиш, талабаларга нафақат умумий тил билимини, балки соҳавий терминология, лексика ва амалий кўникмаларни ўзлаштириш имконини беради. Мақолада қўлланмани ишлаб чиқишнинг асосий босқичлари, методологик ёндашувлар ва педагогик усуллар муҳокама қилинади. Ҳар бир қўлланмани ишлаб чиқиш жараёнида талабаларнинг касбий эҳтиёжлари, тилнинг маданий ва ижтимоий контексти ҳисобга олиниши, шунингдек, амалиётга йўналтирилган ўқитиш методикалари ёритилади. Мақола, касбий йўналишида хорижий тилларни ўқитишнинг самарадорлигини оширишга қаратилган замонавий ёндашувлар ва педагогик технологияларнинг аҳамиятини таъкидлайди.

Калит сузлар: гуманитар таълим, хорижий тил, касбий йўналиш, профессионал компетенциялар, тилни ўрганиш усуллари, амалиётга йўналтирилган ўқитиш, методология, лексика ва терминология, интерактив ўқитиш, кейс-стадийлар, касбий терминология, халқаро ҳамкорлик

КИРИШ

Глобаллашув даврида, жамиятдаги илм-фан, маданият ва иқтисодиётнинг ривожланиши билан боғлиқ бўлган муҳим талаблардан бири – инсонлар орасида самарали коммуникацияни таъминлашдир. Бунинг учун хорижий тилларни ўзлаштириш муҳим аҳамиятга эга. Айниқса, гуманитар таълим йўналиши талабалари учун хорижий тилларни касбга йўналтирилган ҳолда ўрганилиши олий таълимда янги имкониятларни яратади. Шу боис, хорижий тилларни ўрганишнинг самарали ва мукамал усулларини ишлаб чиқиш талаб этилади. Бугунги кунда хорижий тилларнинг касбий йўналишдаги ёрдами, иш фаолиятининг турли соҳаларида, айниқса гуманитар фанларда, мураккаб муаммоларни ҳал қилишда муҳимдир. Гуманитар таълим йўналишида талабаларнинг юқори даражада профессионал касбий малакага эга бўлишлари учун хорижий тилларни ўрганиш нафақат умумий билимлар, балки соҳавий компетенцияларни ҳам ўз ичига олиши керак.

Шу боис, гуманитар таълим йўналишида хорижий тиллар бўйича касбга йўналтирилган ўқув қўлланмаларини ишлаб чиқиш зарурияти ҳақида сўз боради. Ушбу мақолада, қўлланмани ишлаб чиқишнинг асосий технологиялари ва босқичлари, ҳамда уларни амалга оширишнинг принциплари кенг ёритилади.

1. Касбий йўналишни ўрганишда хорижий тилларнинг аҳамияти

Гуманитар соҳадаги билимлар, аҳолининг ижтимоий ва маданий ҳаётига тўғридан-тўғри таъсир ўтказди. Бундай таълим йўналишларида талабаларга нафақат тилни ўрганиш, балки шу тилда ишлаш, касбий атамалар, терминология, анъаналар ва махсус билимларни ҳам ўрганиш зарур. Гуманитар таълим йўналишида хорижий тилларни ўрганиш талабаларга нафақат умумий тил билими, балки ўз касбида самарали ишлаш ва профессионал кўникмаларни ривожлантириш имконини беради. Масалан:

- **Тарих, филология ва социология** каби гуманитар соҳаларда халқлар, маданиятлар ва жамиятлар ўртасидаги муносабатларни тушуниш учун тилни ўзлаштириш жуда муҳим. Бу фанда хорижий тилларнинг касбий контекстига мос тил бирикмаларини ўрганиш талабаларга соҳага хос махсус атамалар, анъаналар ва миллий хусусиятлар ҳақида билимларни таъминлайди.

- **Маданият ва санъат соҳасида** хорижий тиллар, айниқса, филмлар, адабиёт ва санъат asarlarini tushunish uchun zarur. Ушбу соҳаларда тўғри тил қўлланмаси ва касбий атамалар билан ишлаш талабаларга яхши фахрланиш ва муаммоларни профессионал даражада ечиш имконини беради.

Хорижий тиллар фақат глобал бўлиш ва маданий муносабатларни яхшилаш учун эмас, балки мураккаб, академик ва касбий контекстларда коммуникацияни таъминлаш учун ҳам зарур.

Тадқиқот ва адабиётга кириш имкони. Ғарб мамлакатларида чоп этилган илмий ва касбий адабиётлар, журналлар, китоблар ва мақолалар билиш муҳимдир. Бу талабаларга турли соҳаларда илмий, ижтимоий ва иқтисодий фаолиятни олиб боришда ёрдам беради.

Интернационал ҳамкорлик. Хорижий тилларни билган инсонлар, жумладан гуманитар соҳадаги мутахассислар, халқаро лойиҳаларда ишлаш имкониятига эга бўлишади.

2. Қўлланмани ишлаб чиқишдаги асосий принциплар

Хорижий тил бўйича касбга йўналтирилган ўқув қўлланмаси талабаларнинг тилни ўзлаштириш жараёнини самарали ташкил этиш учун бир нечта муҳим бўлимни ўз ичига олиши керак. Ушбу бўлимлар талабаларга амалий машқлар, назарий билимлар, соҳавий хусусан, лексик ва грамматик материалларни ўрганишни таъминлайди.

Касбий-адабий тузилма: Талабаларга жамоатчилик билан ишлаш, ишловчилар билан мулоқот қилиш, адабий ва ҳуқуқий ҳолатларни тушуниш учун махсус тилни ўзлаштириш. Касбий жамоа ва тартиблар билан биргаликда талабаларга қизиқарли ва фойдали тил ишлатиш масалаларини қўйиш мумкин.

Мавзуларни ташкиллаштириш: Қўлланмада муҳокама қилинган ҳар бир мавзу касбий ишлашга қаратилган бўлиши керак. Шунинг учун қўлланманинг ҳар бир бўлими аниқ касбий контекстига мос бўлиши керак. Масалан, таълим муассасалари учун қўлланма ишлаб чиқишда тилнинг узлуксизлик ва давлат хизматлари атамалари билан ишлашга таянган бўлиши лозим.

Қўлланмани ишлаб чиқишда қуйидаги принциплар ва талабларга эътибор қаратиш лозим:

• **Профессионализм.** Қўлланма касбий мутахассислик талабларига тўғри келиши керак. Масалан, ҳуқуқшунос талабалар учун ҳуқуқий атамаларни ёки таълим мутахассислари учун педагогик лексикани қамраб олиши лозим.

• **Глобал ва ҳудудий контекст.** Глобал тиллар, масалан, немис тилини ўрганишда унинг маданий ва ижтимоий контексти, шу билан бирга, маҳаллий хусусиятлар ҳам ҳисобга олиниши керак.

• **Ҳар бир курснинг мақсади.** Қўлланма ҳар бир курсга мувофиқ бўлиб, мақсадига эришиш учун талабаларга текшириш, тестлар, амалиётлар ва соҳага мос топшириқлар орқали натижага эришиш имконини бериши керак.

3. Қўлланмани ишлаб чиқиш босқичлари

Қўлланмани ишлаб чиқиш жараёнида қуйидаги босқичларга амал қилиш муҳим:

3.1. Анализ ва эҳтиёжларни аниқлаш

Қўлланма ишлаб чиқишнинг биринчи босқичи – бу талабаларнинг тилни қандай даражада ўрганиши ва касбий йўналишда қандай муаммоларга дуч келиши ҳақидаги таҳлилоти. Ушбу таҳлилга қуйидагилар кириши мумкин:

• **Талабаларнинг тил бўйича маҳорати.** Улар қандай тил даражасига эга, қандай грамматик ва лексик муаммоларга дуч келаётганини аниқлаш.

• **Касбий йўналишга мос қўлланмаларнинг йўқлиги.** Гуманитар соҳадаги талабалар учун ишлаб чиқилган, амалиётга асосланган ўқув қўлланмаларининг етарли эмаслиги.

3.2. Контентни ишлаб чиқиш

Ҳар бир мавзудаги материаллар талабаларнинг касбий фаолиятига мос бўлиши керак. Бунинг учун қуйидаги методик қадамларга амал қилиш керак:

• **Профессионал лексика.** Қўлланмада ўз соҳасининг махсус атамалари, терминологияси, концептлари ва замонавий фразеологик бирикмаларини ўз ичига олиши керак.

• **Амалиёт ва машқлар.** Қўлланмани ишлаб чиқишда талабаларга воқеий иш жараёнига яқин ҳолатлар, кейс-стадийлар, рўйхатга олиш ва баҳолашни ўз ичига оладиган фаолиятлардан фойдаланиш зарур.

3.3. Методология ва усуллар

Хорижий тиллар бўйича касбий йўналтирилган қўлланмаларни ишлаб чиқишда қуйидаги методологик ёндашувлардан фойдаланиш керак:

• **Теория ва амалий қўллаш.** Касбий тилни ўрганишда студентлар амалий машқлар, рўль ўйинлари, илмий дискуссияларда иштирок этиш орқали талабаларнинг тилга бўлган қобилиятларини ривожлантириш.

• **Ишлаб чиқариш бўйича модуллар.** Талабаларга амалий иш юклаш, илмий ёки касбий мақолаларни таҳлил қилиш, презентация тайёрлаш ва ёзиш машқларини тақдим этиш.

3.4. Синов ва баҳолаш

Қўлланмани ишлаб чиқиш жараёнида, унинг самарадорлигини текшириш учун синов ва баҳолаш босқичи муҳим. Бу талабаларнинг тилни қанчалик яхши ўзлаштирганини ва касбий йўналишда фойдаланишга тайёрлигини аниқлашга ёрдам

беради. Тестлар, устоз ва талабаларнинг фикрлари асосида қўлланма самарадорлиги баҳоланади.

4. Методик ва педагогик жиҳатлар

Қўлланмани ишлаб чиқишда методик ва педагогик ёндашувлар ҳам муҳим аҳамиятга эга:

- **Актив ўқитиш усуллари.** Интерактив ўқитиш, дебатлар, муаммо-ҳал қилиш усуллари орқали талабаларда танқидий фикрлаш ва муаммога яқинлашиш қобилиятларини шакллантириш.

- **Педагогик технологиyalar.** Виртуал платформада ўқитиш, онлайн тестлар, видео дарслар ва мобил қурилмалар орқали ўқитиш методикалари самарадор бўлади.

Хулоса

Гуманитар таълим йўналишида хорижий тилларнинг касбий йўналишдаги аҳамияти шубҳасиз. Ушбу қўлланмалар талабаларга ўз соҳасида юксак савияда мутахассис бўлиш ва халқаро ҳамкорлик қилиш имконини беради. Қўлланмани ишлаб чиқишнинг самарали технологиялари талабаларга касбий тилни нафақат билим сифатида, балки амалий ва ижтимоий ёрдам сифатида қўллашга имкон яратади. Замонавий талаблар ва технологияларни ҳисобга олган ҳолда қўлланмани ишлаб чиқиш — бу таълим соҳасида янги имкониятлар яратишга йўналтирилган муҳим қадамдир.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. **Абдуллаева Қ.М.** — “Махсус фанларни ўқитишда бўлажак ўқитувчиларнинг касбий билим ва кўникмаларини шакллантиришнинг методик асослари” диссертацияси. Тошкент, 2006 йил.

2. **Азизходжаева Н.Н.** — “Педагогик технология ва педагогик маҳорат” ўқув қўлланмаси. Тошкент: ТДПУ, 2003 йил.

3. **Абдуллаев М.К., Ризаева Ф.Х.** — “Касбий таълимда гуманитар фанларни ўқитиш учун рақамли технологияларни қўллаш” мақоласи. Тошкент давлат иқтисодиёт университетининг "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали, 2021 йил.

4. **Ҳакимова М.Ф.** — “Бўлажак иқтисодчи мутахассисларнинг ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришда таълим технологияларининг ўрни” мақоласи. Тошкент давлат иқтисодиёт университети, 2016 йил.

5. **Кузминова, Т. А.** (2012). Методика преподавания иностранных языков в вузах. М.: Высшая школа.

6. **Гудкова, Л. В.** (2016). Методика преподавания иностранных языков для специалистов гуманитарных профессий. Санкт-Петербург: Астерион.

7. **Шарикова, Т. М.** (2011). Современные подходы в обучении иностранным языкам в вузе. Казань: Казанский университет.

8. **Николаева, Л. В.** (2020). Касбга йўналтирилган ўқитишда хорижий тиллар. Санкт-Петербург: Речь.

9. **Семенова, Н. А.** (2012). Преподавание иностранных языков в профессиональной сфере: современные подходы. М.: Наука.
10. **Баиров, А. Ю.** (2014). Методы обучения иностранным языкам в гуманитарной сфере. Тошкент: Узбексой.
11. **Никольская, О. И.** (2017). Теория и практика преподавания иностранных языков в образовательных учреждениях. М.: Юрайт.
12. **Баркова, О. Н.** (2013). Методология преподавания иностранных языков в вузах: теория и практика. Ростов-на-Дону: Феникс.
13. Мухаммедова, Ф. Р. (2015). Роль активных методов в обучении иностранному языку. Наука, техника и образование, (5 (11)), 148-150.
14. Мухаммедова, Ф. Р. (2016). Художественный перевод как искусство. Наука, техника и образование, (2 (20)), 136-137.
15. Аюпова, Д. И., & Мухаммедова, Ф. Р. (2013). Гёте: идеи натурфилософии. Молодой ученый, (7), 472-474.
16. Мухаммедова, Ф. Р. (2014). О методах, применяемых для активизации самостоятельной работы студентов. Молодой ученый, (10), 406-408.
17. Мухаммедова, Ф. Р. (2020). Некоторые вопросы обучения немецкому языку как второму иностранному языку. Проблемы педагогики, (2 (47)), 104-105.
18. Мухаммедова, Ф. Р. (2018). Стратификации немецкого языка. Достижения науки и образования, 1(8 (30)), 67-68.